

О.Ю. Зосімович

Житомирський державний університет ім.. І. Франка

Музей космонавтики ім.. С.П.Корольова Житомирської обласної ради

ozosimovych@ukr.net

ВІДОБРАЖЕННЯ НАУКОВО-КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ТА ІНЖЕНЕРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ С.П.КОРОЛЬОВА У МАТЕРІАЛАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ 20-30-Х РР. ХХ СТ.

Період 20-30-х рр. ХХ ст. відзначився в історії стрімким розвитком авіації, повітроплавання та ракетобудування. Він є цікавим для дослідників наукової творчості С.П. Корольова з точки зору розуміння впливів на формування інженерно-конструкторської думки Сергія Павловича, виникнення та розвитку його наукових інтересів та подальших планів, пов'язаних з освоєнням космосу. Саме в ці роки вчений починає сам виступати в періодичних виданнях як автор наукових та науково - популярних статей. Наукові публікації С.П. Корольова в достатній мірі досліджені, оцінені та опубліковані. Зокрема, у виданні 1980 р. «Творческое наследие академика Сергея Павловича Королева. Избранные труды и документы» [1] містить значну кількість його статей, доповідей, технічних звітів, а також науково-популярних публікацій 50-60-х рр. ХХ ст. Період 20-30-х рр. представлений в цьому збірнику науковими доробками Сергія Павловича, які він сам включив до списку публікацій під час балотування у дійсні члени Академії наук СРСР : «1. Крылатые ракеты для полета человека. Статья в журнале «Техника воздушного флота», № 7 за 1935 г. 2. Ракетный полет в стратосфере. Воениз, 1934 г. 3. Ракеты для полета человека. Выдержки из доклада; Труды Всесоюзной конференции по изучению стратосферы при Академии наук СССР, 1934 г. 4. Летные характеристики планерлетов. Статья в журнале «Самолет», № 1 за 1935 г. 5. Весовые характеристики планеров. Статья в журнале «Самолет», № 11 за 1932 г. 6.

Легкий самолет дальнего действия. Стаття в журнале «Вестник воздушного флота», № 12 за 1930 г.» [1, с.395].

До цього списку не були включені деякі науково–популярні статті, які, проте, не залишалися поза межами уваги Сергія Павловича, оскільки весь час зберігалися в його колекції газетних статей, присвячених розвитку авіації, ракетобудування та космонавтики за 1925-1939 рр. та 1958-59 рр. Ксерокопії публікацій з колекції вченого зараз знаходяться в фондах Музею космонавтики ім. С.П. Корольова в Житомирі. В папках представленні матеріали центральних газет та журналів: «Правда», «Известия», «Комсомольская правда», «Красная Звезда», «Рабочая газета», журнали «Огонек» «Самолет», «Прожектор», «Наука і техніка», «Гражданская авиация». До музею матеріали передав директор музею НВО «Енергія» К.Н. Козлов. Особливий інтерес викликають вирізки першого періоду. За свідченнями К.Н. Козлова С.П. Корольов зберігав матеріали про планеристів, льотчиків, авіаконструкторів, яких він знав особисто або підтримував з ними особисті зв'язки. Він уважно прочитував статті, про що свідчать різноманітні підкреслення та відмітки у вигляді зірочок та галочок.

Крім публікацій С.П. Корольова в папках містяться матеріали про самого майбутнього Головного Конструктора, адже періодична преса теж звернула увагу на талановитого молодого інженера-конструктора планерів, літаків та ракет.

Саме така сторона біографії С.П. Корольова є маловідомою серед істориків та дослідників його творчості. **Метою** даного дослідження є аналіз науково-популярних публікацій в періодичних виданнях СРСР в 20-30-х рр.. ХХ ст., які відображають діяльність вченого в зазначений період, для чого проводиться огляд статей, визначається їх провідна тематика та мета написання.

Маловідомими залишаються статті С.П. Корольова, видані українською мовою в харківському журналі «За техніку» (18.08.1933 р. та 1.05.1934 р.).

Перша стаття «Радянські ракети літатимуть над СРСР» (з фотографією С.П. Корольова) підписана: «інж. С. Корольов – начальник центральної групи

реактивних рушіїв». Автор починає з постановки проблеми обмежених можливостей літаків у постійному зростанні швидкості та визначає перспективи використання реактивних двигунів для стратосферних польотів. С.П. Корольов зазначає, що в «Радянському Союзі над питаннями реактивного руху працюють науково-дослідні, громадські організації і ряд видатних наукових діячів, які опрацьовують різні типи ракет для зв'язку, для перекидання вантажів та почти на величезну відстань у тисячі кілометрів і в найкоротший строк. Аналогічні розробки проводяться в Німеччині (Оберт) та США (Годдард) з військовою метою». Важливим було наукове передбачення Сергія Павловича про те, що «реактивні рушії саме і є той засіб, який дозволить колись людині покинути нашу планету і вилетіти в світові простори». [2, арк. 435].

Друга стаття має назву «Ракетоплани літатимуть над СРСР». У ній С.П. Корольов знову звертається до ідеї використання реактивних двигунів, наводить коротку історію спроб їх використання в світі і зазначає, що «спроби застосування реактивних апаратів для руху по землі, наприклад, установлених на автомобілі, санях, глісерах, а також на планерах, довели не вигідність застосування реактивних двигунів на малих скоростях». Висновком статті є думка про те, що «всякого роду рух з великими скоростями і з допомогою реактивних двигунів можливий тільки для літальних апаратів, коли вони літають в вищих слоях атмосфери (в стратосфері). Для реалізації цих планів потрібно застосовувати реактивні двигуни на різного роду рідких паливах (бензин, спирти та ін.)». Завершується стаття пропозицією в майбутньому використовувати ракетні двигуни для перевезення в найкоротший час вантажів, пошти і, можливо, людей з «скоростями багато більшими, ніж ті, що досягнуто на сьогодні» [2, арк. 438].

Також заслуговує нашої уваги стаття (російською мовою) «Путь к ракетоплану», яка була опублікована в газеті «Вечерняя Москва» 25.08.1933 р. У ній, крім питань, що зазначались у попередній публікації, С. Корольов розповідає про діяльність ГВРР (Група вивчення реактивного руху), яка

проводила ряд наукових досліджень та розробляла ракети з невеликою висотою підйому для метеорологічних цілей, градорозсіювання, повітряної зйомки, перекидання невеликого вантажу з великою швидкістю. Далі автор популярно пояснював конструкцію ракети. Стаття закінчується словами: «Від ракет дослідних, ракет вантажних до ракетних кораблів – ракетопланів» [2, арк. 442]. (переклад з російської автора).

Отже, в науково-популярних статтях С.П.Корольов торкається актуальних на той час тем: розвитку ракетобудування, використання реактивних двигунів, застосування ракетоплану для польоту в стратосферу, використання реактивних апаратів з науковою, господарською та військовою метою тощо.

Статей, присвячених діяльності С.П. Корольова, в колекції набагато більше. Перші матеріали розповідають про розвиток планеризму. Прізвище та фотографію С.П. Корольова знаходимо серед учасників відкриття учбової планерної станції (стаття «Открылась учебная планерная станция в газеті «Красная звезда» від 20 березня 1928 р.). Подальші публікації знайомлять читача з С.П. Корольовим – талановитим конструктором планерів. У статті «Шестые всесоюзные планерные соревнования» (« Наука и техника», № 51, 1929 р.) розміщено фото планера СК – 2 «Коктебель» конструкції Люшина та Корольова та зазначено про «ефектний політ С.П. Корольова, який тривав 4 год. 19 хв. та супроводжувався гарними віражами» [2, арк. 422-423]. (переклад з російської автора)

Особливо захоплюючими коментарями в пресі супроводжувався планер «СК-3 «Красная звезда», на якому вперше льотчик Степанченко виконав фігуру вищого пілотажу – мертву петлю. Про це писали газети «Известия», «Красная звезда», «Физкультура и спорт». Зокрема, газета «Красная звезда» присвятила планеру та його конструктору цілу замітку, яка повідомляла, що до змагань 1930 р. на планерах вищий пілотаж не використовувався. Винятком можна вважати польоти американських пілотів, під час яких планер не самостійно піднімався на висоту, а буксувався туди літаком. Особливу увагу привертає видрукувана в статті біографічна довідка про С.П. Корольова - можливо, вона є

єдиною публічною інформацією про майбутнього Головного Конструктора за всі роки його життя («Красная звезда» №426 від 24 жовтня 1930 р.) [2, арк. 424].

Наступна публікація зазначала подробиці: «в галузі рекордних польотів...було встановлено світовий рекорд фігурного польоту, здійсненого пілотом В. Степанченком. Пілот зробив три мертві петлі без допомоги літака на планері «СК-3» молодого радянського інженера-конструктора Корольова. Цікаво, що до цього Степанченко ніколи не літав на «СК -3», але оскільки її конструктор захворів на черевний тиф, він сам не міг виконати політ. В. Степанченко сів у кабінку планера, полетів, та невдовзі всі побачили, як він перевертається на планері в повітрі. «Це було неймовірне по красоті видовище. Не потрібно забувати, що мертва петля вимагала швидкості від 150 км/год. і високої майстерності пілота», - зазначала газета « Физкультура и спорт» №67, 1930 р.) [2, арк. 430] (переклад з російської автора)

Цікава стаття в газета «Известия» від 13 жовтня 1932 р. повідомляла, що в 1931 р. проводився конкурс на проектування легкомоторних стандартних літаків. Другу премію ЦР Осоавіахіма в розмірі 6 тис. руб. отримав інженер Корольов С.П. – автор проекту легкого електронного (склепаного) літака [2, арк. 445].

Про професійний інтерес С.П. Корольова до ідеї створення ракет і використання реактивних двигунів йдеться у статті в газеті «Правда» від 8 квітня 1934 р., яка підсумовує результати роботи конференції по стратосфері. Відзначимо, що С.П. Корольов брав у ній участь як представник Реактивного науково дослідного інституту. В 1935 р. РНДІ стає засновником першої конференції з питань застосування реактивних літальних апаратів для освоєння стратосфери. С. Корольов виступав на ній з проектом крилатої ракети для польоту людини (стаття Юр. Я. «Ракетный двигатель в стратосфере», «За рулем» 27.02. 1935) [2, арк. 446].

Таким чином, публікації 20-30 рр. XX ст. є цінними джерелами для дослідження творчої біографії С.П. Корольова. Вони відображають основні

напрямки інженерно-конструкторської та наукової діяльності вченого: від будівництва планерів до робіт над створенням реактивних літальних апаратів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Творческое наследие академика Сергея Павловича Королева. Избранные труды и документы // Под общей ред. Академика М.В.Келдыша. – М.: «Наука», 1980. – 591 с.
2. Музей космонавтики ім. С.П. Корольова Житомирської обласної ради. Фонд ЖМК КП 306/1/II-Д – 45. - 473 арк.